

Casa-quarter de la Guàrdia Civil - Portus Illicitanus (Santa Pola)

Ana M. García Barrachina

Publicación digital

Actuaciones arqueológicas en la provincia de Alicante. 2003

Editores

Fernando E. Tendaro Fernández, Araceli Guardiola Martínez y Antonio Pérez García
Sección de Arqueología del Ilustre Colegio Oficial de Doctores y Licenciados
en Filosofía y Letras y en Ciencias de Alicante

Año de la edición: 2004

Depósito legal: A-789-2004

ISBN: 84-688-8047-7

Nom de la intervenció:	Casa-quarter de la Guàrdia Civil - Portus Illicitanus
Municipi:	Santa Pola
Comarca:	El Baix Vinalopó / El Bajo Vinalopó
Directors:	Ana M. García Barrachina i José David Busquier Corbí (TPC, S. L.)
Equip tècnic:	Gabriel Segura Herrero
Autora del article:	Ana M. García Barrachina
Promotor:	Fomento de Construcciones y Contratas, S. A.
Autorització:	2003/0115-A
Data de l'actuació:	21/03/2003 – 04/04/2003
Coordenades localització:	Plaça de la Diputació, confluència de les carreteres C-3317 a Elx i N-332 a Alacant
Període cultural:	Romà altimperial i baiximperial
Material dipositat:	Museu de la Mar
Tipus d'intervenció:	Seguiment arqueològic

DESENVOLUPAMENT DE LA INTERVENCIÓ

A causa de la construcció per l'empresa Fomento de Construcciones y Contratas d'un nou aquarterament de la Guàrdia Civil en el solar on abans s'ubicava l'antic i motivat per la proximitat i profusió de diferents jaciments arqueològics en aquesta zona de Santa Pola, fou necessari realitzar un seguiment arqueològic de les obres doncs en elles tindria lloc una important remoció del terreny per l'excavació de rasses de cimentació.

Als voltants del solar es documenten diferents jaciments que van des d'època ibèrica fins època baiximperial romana; alguns d'ells estan vinculats al Portus Illicitanus.

Dins de la població el solar s'ubica junt a la plaça de la Diputació, en la confluència de les carreteres comarcal 3317 a Elx i nacional 332 a Alacant. Les dimensions del solar eren d'uns 2100 m² i en planta tenia forma triangular.

Als perfils es podia observar que era un terreny molt variable en el qual la roca base profunditzava més o menys en alguns punts i les capes de reblit de

vegades formaven pendent i d'altres eren totalment horitzontals, per tant, cada rassa tenia una sedimentació geològica diferent.

Del seguiment arqueològic s'han recuperat un total de 485 fragments, dels quals 100 pertanyen a trossos d'estuc. La majoria dels fragments son ceràmics, encara que també n'hi ha restes de fauna, de metall, de vidre i alguns fragments de malacofauna. La cronologia s'estén des d'època republicana passant per l'altimperial, que és la que major percentatge de material presenta, fins època baiximperial.

Els materials arqueològics es poden agrupar cronològicament i, dins d'aquest ordre, per zones. Les èpoques documentades han sigut la republicana, l'altimperial i la baiximperial i s'estenen des del segle II a. C. fins al V d. C.

Per a l'època republicana comptem únicament amb escassos materials recuperats d'un perfil retallat en forma de cunya. En ell s'ha documentat un fragment d'ansa de ceràmica campaniana, que és l'únic fragment que ens aporta informació i que ens dataria en els segles II-I a. C.; la resta de fragments pertanyen a una vora d'àmfora inidentificable, ceràmica de cuina i informes d'àmfora que no ens aporten cronologia. Aquest nivell arqueològic assenta directament sobre la roca base, en ell havia excavades dues rasses per a la cimentació de l'antic quarter. Sobre el nivell arqueològic tenim el nivell superficial format per restes de l'enderroc i de paviment de l'antic quarter. Per tant, la capa amb materials arqueològics, que no presenta restes ni evidència d'estructures antigues, fou rebaixada i nivellada per fer el paviment i alterada per les rasses de cimentació de l'antic quarter.

L'època altimperial és l'etapa que presenta major quantitat de restes arqueològiques. En ella incluïm diverses zones on documentem vàries unitats estratigràfiques amb materials arqueològics (ceràmica, ossos de fauna, vidre), majoritàriament pertanyen a fragments de parets d'àmfores. D'entre ells, hem pogut identificar un fragment de vora i coll d'àmfora tipus Haltern 70 datada des d'inicis del segle I d. C. a finals del mateix, un fragment de vora d'un got de vidre amb una cronologia que va des del segle I d. C. fins el segle III d. C., i un fragment de vora bífida de cassola africana de cuina tipus Ostia III, 267 datada des de finals del segle I d. C. fins el segle IV d. C. Aquesta unitat formava una bossa de terra sense estructures que omplia a una fossa excavada sobre el nivell de graves. Estaríem davant d'un abocador d'època altimperial on havia barreja de diferents tipus de materials.

Al sector oest del solar, s'observava perfectament com la capa amb contingut arqueològic, alterada per remocions actuals de terra i per la construcció de cimentacions per a l'antic quarter, formava bosses de terra de color marró amb taques negres que cobrien a les rasses excavades al terreny natural. Es tractava d'una terra amb abundància de carbons, sense restes d'estructures i amb profusió de fragments ceràmics. Entre les peces recuperades trobem un fragment de vora de TSG forma Dragendorff 27, un fragment de base de TSG forma Dragendorff 27 amb segell, un fragment de vora de ceràmica de parets fines forma Mayet XXXIV datada al segle I d. C., i un fragment de vora de tapadora de ceràmica africana de cuina forma Hayes 196 pertanyent als segles I-II d. C. La resta de materials està constituït per fragments de cos d'àmfora i anses, ceràmica de cuina i ceràmica de taula.

En la zona sud es constatà una única unitat amb material arqueològic. Presentava forma de bossa, sense presència d'estructures, i reblia a una rassa excavada en el terreny natural; la terra estava poc compactada i era de color grisenc, en ella tan sols documentàrem un fragment de base de ceràmica comuna.

A la rassa P-52, només rebaixar el nivell superficial, eixiren nombrosos fragments ceràmics d'àmfora, entre ells una vora d'àmfora Dressel 7-11 amb una cronologia de finals del segle I a. C. a principis del segle II d. C., fragments de TSG, ceràmica comuna i ceràmica de cuina adscribibles a època altimperial. En aquesta mateixa rassa trobarem una altra unitat formada per una capa de fragments d'estuc tirats formant pendent. Els estucs tenien una decoració de color negre formant línies, gotes i traçats en forma de llàgrimes. Per baix d'ell aparegué altra unitat amb material ceràmic entre el que hi havia restes de TSG i restes de metall. Cap de les unitats presentava restes d'estructures. Per baix ja apareixia el nivell de graves, sense material. El fet de que davall i damunt de l'estuc hi haja dues terres diferents poc compactades amb material romà ens fa pensar en un abocador altimperial on anirien abocant-se les restes i enderrocs per capes, una sobre l'altra.

Per a l'etapa baiximperial també es constataren diversos punts. Entre ells tenim la rassa P-45, on es documenten restes de paret d'àmfora i diferents unitats estratigràfiques que formaven bossa i que estaven excavades en el nivell estèril.

A les rasses P-33, 35 i 48 es documenta la part inferior d'una bossa de terra que ocuparia una superfície de 24 m². L'aspecte que presentaven era de varies

unitats abocades unes damunt de les altres i recolzades directament sobre el nivell estèril sense que es documentaren estructures. Entre el material recuperat tenim fragments de plats Lamboglia 51, 51a de TSAD amb una cronologia aproximada que va del 320 al 420 d. C., bols incomplets de TSGT de les formes Rigoir 15g i Rigoir 15a amb decoració estampada i una datació dels segles IV-V d. C., una lucerna incompleta, un fragment de vora d'àmfora tipus africana I de la segona meitat del segle II d. C. a principis del segle V d. C., ceràmica de taula, de cuina, vidre i fauna.

CONCLUSIÓ

Al llarg del seguiment s'han pogut constatar diversos abocadors d'època romana que estarien ubicats a l'exterior de la zona habitable i laboral de l'antic port. Aquests abocadors es troben repartits per diferents zones del solar; descartem la idea de que siga terra de reblit procedent d'altre solar a causa de l'homogeneïtat del material recuperat, i ens fa pensar en abocadors perquè les terres arqueològiques apareixen generalment molt soltes, amb barreja de ceràmica i fauna i sense estructures, formant capes tirades unes sobre altres i cobrint rasses excavades en el terreny de graves. Per a l'època altimperial tenim tres abocadors i per a la baiximperial en tenim dos. Per a la zona amb materials republicans no podem dir que siga clarament un abocador ni que la terra i els materials procedisquen d'altre lloc doncs ha estat prou alterada, no s'aprecien restes d'estructures ni intrusió d'elements posteriors als republicans.

El material encaixa amb la seqüència cronocultural d'altres jaciments pròxims de Santa Pola com són la vil·la romana d'El Palmeral i el Portus Illicitanus.

BIBLIOGRAFIA

AA. VV. (1990): *Conspectus formarum terra sigillatae italico modo confectae*, R. Habelt, Bonn.

BELTRÁN LLORIS, M. (1990): *Guía de la cerámica romana*, Libros Pórtico, Zaragoza.

CARANDINI, A. (1973): "Ceràmica a patina cenerognola. Ceràmica a orlo annerito", a A. Carandini i C. Panella (eds.): *Ostia III*, Studi Miscellanei, 21, Roma, pp. 408-420.

CARANDINI, A. (coord.) (1981): *Atlante delle forme ceramiche. I. Ceramica fine romana nel bacino Mediterraneo (Medio e Tardo Imperio)*, Enciclopedia dell'Arte Antica, Classica e Orientale, Istituto della Enciclopedia Italiana, Roma.

FERNÁNDEZ DÍAZ, A. (2001): "Algunos restos pictóricos de la ciudad de *Lucentum* (Tossal de Manises-Alicante)", *Lucentum*, XIX-XX (2000-2001), pp. 215-236.

LÓPEZ MULLOR, J. (1989): *Las cerámicas romanas de paredes finas en Cataluña*, Diputació de Barcelona, Barcelona.

MAS I MIRALLES, A. (1998): *Toponímia de Santa Pola. Una aproximació lingüística*, Ajuntament de Santa Pola, Santa Pola.

MOLINA VIDAL, J. (1997): *La dinámica comercial romana entre Italia e Hispania Citerior*, Universidad de Alicante, Alicante.

OLCINA DOMÈNECH, M. i RAMÓN SÁNCHEZ, J. (2000): "Las cerámicas africanas de *Lucentum* (Tossal de Manises, Alicante): los fondos antiguos del Museo Arqueológico Provincial y consideraciones en torno a la decadencia de la ciudad romana", a M. Olcina i J. A. Soler (coords.): *Scripta in Honorem Enrike A. Llobregat Conesa*, vol. I, Instituto Alicantino de Cultura Juan Gil-Albert. Diputación Provincial de Alicante, Alicante, pp. 391-431.

PEACOCK, D. P. S. i WILLIAMS, D. F. (1985): *Amphorae and the Roman economy. An Introductory Guide*, Longman Archaeology Series, London i New York.

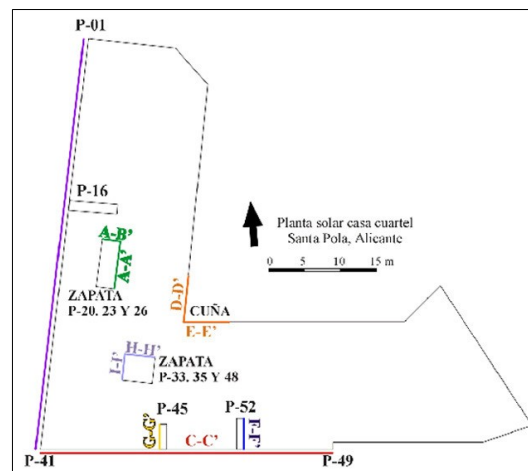
RIBERA I LACOMBA, A. (1989): "Marcas de terra sigillata del Tossal de Manises", *Lucentum*, VII-VIII (1988-1989), pp. 171-204.

SÁNCHEZ DE PRADO, M. D. (1984): "El vidrio romano en la provincia de Alicante", *Lucentum*, III, pp. 79-100.

SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, M. J.; GUARDIOLA MARTÍNEZ, A. i BLASCO MARTÍNEZ, E. (1989): *Portvs Illicitanus. Santa Pola (Alicante)*, Generalitat Valenciana, Valencia.

SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, M.ª J. i LOBREGAD, M.ª T. (1984): "Estudio preliminar sobre las ánforas romanas del Portus Illicitanus", *Lucentum*, III, pp. 135-150.

SÁNCHEZ SÁNCHEZ, M. A. (1995): "Producciones importadas en la vajilla culinaria romana del Bajo Guadalquivir", a X. Aquilué i M. Roca (eds.): *Ceràmica comuna romana d'època Alto-Imperial a la Península Ibèrica. Estat de la qüestió*, Museu d'Arqueologia de Catalunya-Empúries, Barcelona, pp. 251-275.

Planta del solar amb indicació de rases, fonaments i perfils amb material arqueològic

Vista general del solar

Detall de l'abocament d'estucs